

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

«__» травня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу»

на тему: «**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ**

ДІЯЛЬНОСТІ НА РІВНІ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ

ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ)»

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Борох Інна Валеріївна _____

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Доброва Наталя Василівна _____

Одеса – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
1.1. Сутність поняття «підприємництво» та необхідність його дослідження.....	6
1.2. Роль підприємництва в економіці України.....	13
1.3. Зарубіжний досвід державного регулювання підприємництва	17
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
2.1. Оцінка стану підприємництва в Одеському регіоні.....	23
2.2. Оцінка підприємницького середовища в Одеському регіоні.....	29
2.3. Аналітична оцінка державної регуляторної політики та основних перешкод для розвитку підприємництва в Одеському регіоні.....	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ	
3.1. Можливості імплементації зарубіжного досвіду щодо регулювання підприємницької діяльності в Україні.....	45
3.2. Шляхи розвитку підприємницької діяльності в Одеському регіоні.....	54
ВИСНОВКИ	66
Список використаних джерел	69
Додатки.....	81

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Одеська область – приморський і прикордонний регіон України, розташований на крайньому південному заході країни. Регіон займає провідне місце в економіці України, за всіма соціально-економічними показникам регіон має перспективи розвитку, в тому числі і розвиток підприємницької діяльності.

Одеська область має низку переваг, зокрема: вигідне географічне положення, високий портово-морський потенціал, природно-ресурсний і туристично-рекреаційний потенціал, розвинута та розгалужена інфраструктура, сприятливі агрокліматичні умови, високий промисловий і інвестиційний потенціал, сприятливе бізнес середовище, освічений і креативний людський капітал.

Раціональне використання переваг регіону стане ключем до повоєнного відновлення економіки регіону, підвищення його конкурентоспроможності шляхом ефективного використання внутрішнього потенціалу, створення умов для розвитку підприємницької діяльності, що передбачає собою створення нових робочих місць, підвищення зайнятості та покращення якості життя.

Перспективи розвитку підприємницької діяльності на рівні регіону досліджували такі науковці, як: Дудчик О. Ю [11], Кобко Р. В. [15], Морозова К. [23], Доброва Н. В. [24], Гонтарева І. В. [35], Сухорукова А. [37], Стрілець В. Ю. [38].

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти перспективи розвитку підприємницької діяльності на рівні регіону.

Для досягнення поставленої мети в роботі формуються **завдання**:

- 1) дослідити сутність поняття «підприємництво» та необхідність його дослідження;
- 2) визначити роль підприємництва в економіці України;
- 3) дослідити зарубіжний досвід державного регулювання підприємництва;
- 4) провести оцінку стану підприємництва в Одеському регіоні;
- 5) оцінити підприємницьке середовище в Одеському регіоні;

б) проаналізувати державну регуляторну політику та основні перешкоди для розвитку підприємництва в Одеському регіоні.

7) визначити можливості імплементації зарубіжного досвіду щодо регулювання підприємницької діяльності в Україні;

8) обґрунтувати шляхи розвитку підприємницької діяльності в Одеському регіоні.

Об'єкт дослідження – процес розвитку підприємницької діяльності в Одеському регіоні.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних, прикладних аспектів розвитку підприємництва в Одеському регіоні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у кваліфікаційній роботі завдань було використано такі методи:

- загальнонауковий (системний аналіз), економіко-статистичний аналіз (табличний, класифікація) у пункті 1.1;
- економіко-статистичний аналіз (табличний) у пункті 1.2;
- економіко-статистичний аналіз (табличний, групування) у пункті 1.3;
- економіко-математичний (факторний), економіко-статистичний аналіз (табличний, графічний), експертної діагностики (оцінювання) у пункті 2.1;
- економіко-статистичний аналіз (табличний, графічний), маркетинговий (SWOT-аналіз), експертної діагностики (оцінювання, порівняння) у пункті 2.2;
- економіко-статистичний аналіз (графічний), експертної діагностики (оцінювання) у пункті 2.3;
- економіко-статистичний аналіз (табличний, графічний) у пункті 3.1;
- економіко-статистичний аналіз (табличний, групування) у пункті 3.2.

Інформаційна база дослідження. Закони України, інші нормативно-правові акти України, наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали наукових конференцій та періодичних видань, статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Одеській області та Головного управління економіки Одеської обласної державної адміністрації, монографічні дослідження, навчальна література, наукові статті.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (87 найменувань) та 3-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок. Основний зміст викладено на 68 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 9 рисунків.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджуються теоретичні, методичні та прикладні аспекти розвитку підприємництва в Одеському регіоні та зроблено наступні висновки.

1. З'ясуванню сутності підприємництва приділяла увагу плеяда видатних зарубіжних вчених, оскільки з розвитком ринкової економіки роль підприємництва посилюється. Найбільш раціональним є визначення підприємницької діяльності, як зазначено у ст. 42 Господарського кодексу України, що це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

2. Підприємницька діяльність відіграє важливу роль в економіці України, особливо в період військового стану. По-перше, стабільність й розвиток економіки країни; по-друге, підтримка економічного потенціалу держави у надскладних умовах воєнного стану. Цей аргумент є беззаперечним, оскільки ведення підприємницької діяльності є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а підприємці зберігатимуть свою платоспроможність.

3. Аналіз зарубіжного досвіду показує, що основними перспективами розвитку підприємницької діяльності є державна політика підтримки розвитку підприємницької діяльності, яка направлена на створення сприятливого середовища для сталого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності; забезпечення доступу до кредитів і позик за допомогою створення гарантійних фондів.

4. Проведена оцінка стану підприємницької діяльності в Одеському регіоні свідчить, що динаміка кількості фізичних осіб-підприємців в Одеському регіоні в 2021 році (до війни) кількість ФОП складала 108895 тис. одиниць, в порівнянні з 2024 роком (в умовах війни) кількість ФОП значно зменшилися і складає 77,9 тис. одиниць, спостерігається значне скорочення.

Абсолютний приріст новостворених юридичних осіб на Одещині в 2024 році у порівнянні з 2023 роком склав 1407 одиниць, а приріст кількості фізичних осіб-підприємців складає 5704 од.

Проведене опитування підприємців Одещини, показує, що серед найбільших проблем регіону підприємці відзначили відтік робочої сили за кордон, труднощі з логістикою (опитування проводилося до масованих ударів по портовій інфраструктурі Одеси), корупцію, непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу.

5. Проведений аналіз підприємницького середовища в Одеському регіоні надає наступні висновки: Одеська область – одна з найбільш перспективних та сучасно-розвинутих областей України. Поряд з дуже вигідним транспортно-географічним розташуванням має високий агропромисловий потенціал та привабливий інвестиційний клімат.

6. Аналітична оцінка державної регуляторної політики свідчить, що основними перешкодами для розвитку підприємництва в Одеському регіоні за час війни є: труднощі з логістикою; зниження купівельної спроможності населення; відтік персоналу за кордон.

7. Визначено можливості імплементації зарубіжного досвіду щодо регулювання підприємницької діяльності в Україні, запозичивши досвід в Італії (міжнародні програми підтримки), в Бельгії (держані гарантії на кредити, інвестиційні стимули та податкові пільги), у Фінляндії (грошово-кредитна політика).

8. Обґрунтовано основні шляхи розвитку підприємницької діяльності в Одеському регіоні, відповідно до реалій воєнного стану: безпека регіону; розвиток туристично-рекреаційної галузі; модернізація та розвиток портової галузі; модернізація та розвиток рибного господарства; розбудова альтернативних логістичних шляхів; розвиток промисловості (розбудова індустріальних парків); розвиток харчової та переробної промисловості; розвиток аграрного сектору (зокрема, модернізація зрошувальних систем, підвищення конкурентоспроможності виноградно-виноробної галузі); формування карти

інвестиційного потенціалу; підтримка регіонального виробника; цифрова трансформація бізнесу; розвиток людського капіталу; запровадження та поширення інклюзії у бізнесі.

Отже, підприємницька діяльність відіграє велику роль в розвитку та підтримки національної економіки в умовах військового часу, по-перше стабільність й розвиток економіки країни; по-друге, підтримка економічного потенціалу держави у надскладних умовах воєнного стану.

Тому, завдяки низці переваг, Одеська область стане ключем до повоєнного відновлення економіки не тільки регіону, а й України загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаєвська Л.М., Марченко О.І. Підприємницька діяльність: підручник. Серія «Податкова та митна справа в Україні», т.125. Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. 500 с.
2. Основи підприємництва: підручник/ за заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир : ЖДТУ, 2019. 492с.
3. Віннік С. О. Адміністративно–правові засади здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю: дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Сумський державний університет. Суми, 2020. 213 с.
4. Дзюбик С., Ривак О. Основи економічної теорії. Київ: Основи, 1994. 208 с.
5. Дядін А. С. Дефініція категорії «підприємницька діяльність». *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2017. Вип. 1. С. 62–72.
6. Господарський кодекс України : Закон України від 19.02.2016 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.01.2024).
7. Основи бізнесу: навч.посіб/ за ред. Н.В. Сментини. Харків: «Діса плюс», 2021. 424 с.
8. Нікітенко К. С. Підприємницька діяльність: аспекти, тенденції і перспективи розвитку в умовах пандемії. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2021. №12. С.123-128.
9. Москаленко С. М. Важливість підприємництва в сучасній економіці. *Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції*: зб. матеріалів доп. учасн. VIII Всеукраїнської наук.-практ. конф. (12-14 травня 2021 р.) Миколаїв, 2021. С. 112-145. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11253/1/zbirnyk-tez-05-11-21-249-251.pdf> (дата звернення: 10.01.2024).

10. Карпюк Г.І. Основи підприємництва: навч. посіб. Навчальний посібник розроблений в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу. 2021. 108 с.
11. Дудчик О. Ю., Яренчак М. В., Бабінян Л. Н. Роль малого та середнього бізнесу в економіці в Україні. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. №6 (74). С. 65-70. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/6_74_2_2019_ukr/9.pdf (дата звернення: 10.01.2024).
12. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.01.2024).
13. Фінансові резерви чверті представників малого бізнесу вже вичерпані: веб-сайт. URL: <https://eba.com.ua/finansovi-rezervy-chverti-predstavnykiv-malogo-biznesu-vzhe-vycherpani/> (дата звернення: 31.01.2024)
14. Васюта В., Чорновол Н., Горбунова М. Роль підприємницької діяльності в розвитку національної економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 5-6 (78-79). С. 130-137. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/11833/1/%D0%92%D0%B0%D1%81%D1%8E%D1%82%D0%B0_%D0%A7%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BB_%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%B1%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf (дата звернення: 10.01.2024).
15. Кобко Р. В. Особливості здійснення підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Юридичний бюлетень*. 2023. Вип. 30. С. 27-34.
16. Карташова О. Г. Державне регулювання підприємництва в Україні. *Таврійський науковий вісник*. 2021. № 2. С. 30-38. URL: <http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/38/36> (дата звернення: 10.01.2024).
17. Буличева Н., Буличев А. Аналіз європейського досвіду державного регулювання господарської діяльності та можливість його використання в Україні. *Сучасне право : міжнародний вимір і національний досвід* : матеріали міжнародного круглого столу, 2.11.2021 р. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. С. 254. URL:

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/40948/1/N_Bulycheva_A_Bulychev_FPMV.pdf

(дата звернення: 10.01.2024).

18. Програма соціально-економічно та культурного розвитку Одеської області на 2024 рік від 01.03.2024 р. № 625-VIII. URL: <https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/programa-soczialno-ekonomichnogo-ta-kulturnogo-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-2024-rik.pdf> (дата звернення: 08.04.2024).

19. Програма соціально-економічно та культурного розвитку Одеської області на 2023 рік. URL: <https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/proyekt-programy-soczialno-ekonomichnogo-ta-kulturnogo-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-2023-rik.pdf> (дата звернення: 08.04.2024).

20. Програма соціально-економічно та культурного розвитку Одеської області на 2023 рік та основні напрями розвитку на 2024-2025 роки від 04.08.2023р. № 575- VIII. URL: <https://oblrada.od.gov.ua/wp-content/uploads/575-VIII.pdf> (дата звернення: 08.04.2024).

21. Головне управління статистики в Одеській області: офіційний сайт. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.04.2024).

22. Тарасовський Ю. Бронювання, мобілізація, відтік робочої сили. Які проблеми й виклики бізнесу в регіонах. *Журнал Forbes Ukraine*. 2023. URL: <https://forbes.ua/news/bronyuvannya-mobilizatsiya-vidtik-robochoi-sili-yaki-problemi-y-vikliki-biznesu-v-regionakh-27072023-15070> (дата звернення: 08.04.2024.).

23. Морозова К. Regional Business Review: з якими викликами стикнулися Одеські підприємці у 2022. *ЛІГА.net*. URL: <https://blog.liga.net/user/kmorozova/article/47288?fbclid=IwAR3HjAsJbbmLWguPsJwFIFmP5165Jv9linZnm-jb1J4EQby2FMrLFdtMpwk> (дата звернення: 08.04.2024).

24. Доброва Н.В., Сментина Н.В. Інструменти активізації підприємницького середовища на мезорівні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*: науковий журнал. Острого: Вид-во НаУОА, березень 2019. №12 (40). 222с. С. 35 -43.

25. Черновалова К. Експорт з Одеської області збільшився на 72,52%, а імпорт – на 46,8%. *Коментарі. UA. Одеса*. 2023: веб-сайт. URL:

<https://odessa.comments.ua/ua/news/society/developments/2893-eksport-z-odeskoi-oblasti-zbilshivsya-na-72-52-a-import-na-46-8.html> (дата звернення: 08.04.2024).

26. Бойко К. Одещина посіла п'яте місце в Україні за обсягами експорту у 2023 році. URL: <https://intent.press/news/economy/2023/odeshina-posila-pyate-misce-v-ukrayini-za-obsyagami-eksportu-u-2023-roci/> (дата звернення: 08.04.2024).

27. Стратегія розвитку Одеської області на 2021-2027 роки. Одеська обласна державна адміністрація. 2020 від 03 бер. 2020 р. № 1228-VII. URL: <https://oda.od.gov.ua/odeshhyna/soczialno-ekonomichnyj-ta-kulturnyj-rozvytok/strategichni-plany-dij-ta-programy-rozvytku/strategiya-regionalnogo-rozvytku/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky/> (дата звернення: 08.04.2024).

28. Одеський аеропорт потрапив у лідери за кількістю пасажирів у 2021 році. *New Voice*. 2022. URL: <https://nv.ua/ukr/odesa/odeskiy-aeroport-potrapiv-u-lideri-za-kilkisty-perevezen-u-2021-roci-50209545.html> (дата звернення: 08.04.2024).

29. Звіт виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області за 2022 рік. URL: https://uvp.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/PROYEKT_ZVIT_PSER_za_2022_rik.pdf (дата звернення: 08.04.2024).

30. Програма розвитку конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва в Одеській області на 2021-2024 роки. Розпорядження Одеської обласної військової адміністрації від 8 жовтня 2023р. № 934/А-2023. URL: <https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/programa-rozvytku-konkurentospromozhnosti-msp-2021-2024-vid-08.11.2023-%E2%84%96-934.a-2023.pdf> (дата звернення: 08.04.2024).

31. 840 підприємств в Україні переїхали через війну у безпечні регіони. *Опендатабот*: веб-сайт. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/relocation-in-war> (дата звернення: 08.04.2024).

32. Кіровоградщина, Вінниччина, Одещина – лідери програми «Доступні кредити 5-7-9» *Урядовий портал*. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади

України. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/kirovohradshchyna-vinnychchyna-odeshchyna-lidery-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9> (дата звернення: 08.04.2024).

33. Пільгове кредитування малого та середнього бізнесу. Результати конкурсного відбору. *Одеська обласна державна адміністрація*: веб-сайт. URL: <https://oda.od.gov.ua/biznesu/pidtrymka-biznesu/pilgove-kredytuvannya-malogo-ta-serednogo-biznesu/rezultaty-konkursnogo-vidboru/> (дата звернення: 08.04.2024).

34. Програма компенсації відсоткової ставки за іпотечними кредитами військовослужбовців Збройних Сил за контрактом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки, Головного управління розвідки Міноборони, Національної гвардії, Держприкордонслужби, осіб рядового і начальницького складу Державної служби України з надзвичайних ситуацій, поліцейських на 2023-2024 роки в Одеській області від 09.10.2023 р. № 814/А-2023. URL: https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/programa_eoselya_vid_09.10.2023.pdf (дата звернення: 08.04.2024).

35. Гонтарева І. В., Євтушенко В.А., Михайленко Д.Г. Особливості розвитку підприємництва в умовах військових дій та повоєнного відновлення України. *Електронний науково-практичний журнал «Проблеми сучасних трансформацій»*. Сер. Економіка та управління. 2023. Вип. 7. URL:<https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-03-04> (дата звернення: 08.04.2024).

36. Бізнес основні перешкоди для свого відновлення в умовах війни. *Укрінформ*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3673134-biznes-nazvav-osnovni-pereskodi-dla-svogo-vidnovlenna-v-umovah-vijni.html> (дата звернення: 08.04.2024).

37. Сухорукова А. Регіональний бізнес в Україні: досвід, можливості та перешкоди. 2024. *Kyivstar Business Hub*: веб-сайт. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/regionalnij-biznes-v-ukrayini-dosvid-mozhливosti-ta-pereshkodi> (дата звернення: 08.04.2024).

38. Стрілець В. Ю. Забезпечення розвитку малих підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2019. 457 с.

39. Присяжнюк Н. Які країни найбільше допомагали Україні у 2022-2023 роках. *SPEKA*. 2024. URL: <https://speka.media/yaki-krayini-naibilse-dopomagayut-ukrayini-vm55yl> (дата звернення: 22.04.2024).

40. У 2024 році майже 80% МСБ планують розширювати бізнес та залучати кошти у розвиток. *Європейська Бізнес Асоціація*: веб-сайт. URL: <https://eba.com.ua/u-2024-rotsi-majzhe-80-msb-planuyut-rozshyryuvaty-biznes-ta-zaluchaty-koshty-u-rozvytok/> (дата звернення: 22.04.2024).

41. 1 мільйон євро: 100 українських підприємств можуть отримати гранти від ЄС та Німеччини. *Урядовий портал*: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/1-milion-ievro-100-ukrainskykh-pidpryemstv-mozhut-otrymaty-hranty-vid-ies-ta-nimechchyny> (дата звернення: 22.04.2024).

42. SME Fund 2024: продовжено грантову підтримку українського малого та середнього бізнесу щодо реєстрації IP об'єктів в ЄС. *IP. Office*: веб-сайт. URL: <https://nipo.gov.ua/sme-fund-2024-hrantova-pidtrymka/> (дата звернення: 22.04.2024).

43. Український бізнес отримає підтримку від європейської комісії на 7,5 млн євро в рамках програми ЄС «Єдиний ринок». *Міністерство економіки України*. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b262036d-f6ca-4952-b536-91b9ac579b7e&title=EvropeiskaKomisia> (дата звернення: 22.04.2024).

44. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. *Укрінформ*: веб-сайт. URL: [https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html#:~:text=GIZ%20\(%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B5%20%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0,%D0%9D%D0%94%D0%A2%D0%9C\)%20%D1%96%20%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%88%D0%B5](https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html#:~:text=GIZ%20(%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B5%20%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0,%D0%9D%D0%94%D0%A2%D0%9C)%20%D1%96%20%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%88%D0%B5)

[%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D0%B4%D1%96%D0%B2](#) (дата звернення: 22.04.2024).

45. Seeds of Bravery: п'ять нових грантових програм для українських технологічних стартапів та МСП. *Дія. Бізнес*. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/granti/seeds-of-bravery-pat-novih-grantovih-program-dla-ukrainskih-tehnologicnih-startapiv-ta-msp> (дата звернення: 22.04.2024).

46. "Разом вистоїмо": Європейський Союз надає підтримку МСП України під час війни. *Еспресо*: веб-сайт. URL: <https://espreso.tv/biznes-razom-vistoimo-evropeyskiy-soyuz-nadae-pidtrimku-msp-ukraini-pid-chas-viyuni> (дата звернення: 22.04.2024).

47. Ощадбанк отримав від ЄІБ ліміт фінансування в розмірі 25 млн євро для підтримки українського підприємництва. *Ощадбанк*. URL: <https://www.oschadbank.ua/news/osadbank-otrimav-vid-eib-limit-finansuvanna-v-rozmiri-25-mln-evro-dla-pidtrimki-ukrainskogo-pidpriemnictva> (дата звернення: 22.04.2024).

48. За січень 2024 року бізнес отримав доступних кредитів на понад 5 млрд грн. *Femida.ua*: веб-сайт. URL: <https://femida.ua/novyny/za-sichen-2024-roku-biznes-otrymav-dostupnyh-kredytiv-na-ponad-5-mlrd-grn/> (дата звернення: 22.04.2024).

49. У 2024 році ефективними інструментами підтримки малого та середнього бізнесу будуть програми “Доступний факторинг” та “Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%”. *Глобус Банк*. URL: <https://globusbank.com.ua/ua/u-2024-rotsi-efektivnimi-instrumentami-pidtrimki-malogo-ta-serednogo-biznesu.html#:~:text=%D0%A1%D1%83%D1%82%D1%8C%20%E2%80%9C%D0%94%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D1%83%E2%80%9D%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%B3%D0%B0%D1%94%20%D0%B2,%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0>

[%BC%20%D0%B4%D0%BE%20360%20%D0%B4%D0%BD%D1%96%D0%B2](#)

(дата звернення: 22.04.2024).

50. Державна підтримка: Кредитна програма для експортерів. *Дія. Бізнес*. URL: https://export.gov.ua/financing_of_exporters (дата звернення: 22.04.2024).

51. Кредит для експортерів та імпортерів. *Банк Львів*. URL: <https://www.banklviv.com/credit-export-import?fbclid=IwAR323qv22AAXRLOISGxFIHaFWWJH534KqHZF4rLMdP0SEUgd7MhKxVUJg3g> (дата звернення: 22.04.2024).

52. Беденесюк С. Інвестування в Україну: огляд ключових інструментів. *ZN.UA*: веб-сайт. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/investitsiji-v-ukrajinu-ohljad-najavnikh-instrumentiv-i-majbutnikh-zavdan.html> (дата звернення: 22.04.2024).

53. Дія.City — це унікальний правовий та податковий простір для ІТ-компаній в Україні. *Diia City*: веб-сайт. URL: <https://city.diia.gov.ua/> (дата звернення: 22.04.2024).

54. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n8438> (дата звернення: 22.04.2024).

55. Перелік територій , на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих рф. *Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій*. URL: <https://minre.gov.ua/> (дата звернення: 22.04.2024).

56. Щодо застосування контролюючими органами з 01.08.2023 штрафних санкцій та пені за порушення обов'язків платниками єдиного внеску, визначеними частиною другою статті 6 Закону України від 08 липня 2010 року № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», вчинених у період дії на території України воєнного стану та розповсюдження гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. *Державна податкова служба*. URL: <https://tax.gov.ua/nove-pro-podatki--novini-/print-696417.html> (дата звернення: 22.04.2024).

57. Кодекс законів про працю в Україні від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08/conv#n1422> (дата звернення: 22.04.2024).
58. Заїчко І. Особливості та основні напрямки грошово-кредитної політики України в умовах воєнного стану. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. Вип.4. С. 264-276.
59. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk> (дата звернення: 22.04.2024).
60. Монетарна політика НБУ, січень 2024 року. *Всеукраїнська Асоціація ломбардів*: веб-сайт. URL: <https://ualombards.com.ua/2024/01/25/monetarna-polityka-nbu-sichen-2024-roku/> (дата звернення: 22.04.2024).
61. Соболева К. Global Innovation Index 2023: Україна на 55-му місці. *Mind.ua*: веб-сайт. URL: <https://mind.ua/news/20263287-global-innovation-index-2023-ukrayina-na-55-mu-misci> (дата звернення: 29.04.2024).
62. Соболевська Л. Інновації під час війни – чи на часі? *Ukrainian Cluster Alliance*: веб-сайт. URL: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/innovatsiyi-pid-chas-viyny/> (дата звернення: 29.04.2024).
63. Біла, І. С., Посна, В. С., & Шевченко, О. О. Інноваційний розвиток як чинник повоєнної відбудови економіки України. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2023. Том 8(1). С. 10–16.
64. Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності: Закон України від 12.01.2023р. № 2859-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-20#Text> (дата звернення: 29.04.2024).
65. Аналіз соціально-економічного становища Одеської області. 2023. URL: https://drive.google.com/file/d/11B_6dFC6QuadZFc9LASF64fLdXsyJLqy/view (дата звернення: 29.04.2024).
66. Богомаз А. "Жодних шансів": Гуменюк розповіла, для чого РФ говорить про наступ із Придністров'я. *Фокус*: веб-сайт. URL:

<https://focus.ua/uk/voennye-novosti/631105-zhodnih-shansiv-gumenyuk-rozpovila-dlya-chogo-rf-govorit-pro-nastup-iz-pridnistrov-ya> (дата звернення: 29.04.2024).

67. Одеська область сприяє розвитку малого та середнього бізнесу. *Одеська обласна рада*: веб-сайт. URL: <https://oblrada.od.gov.ua/blog/odeska-oblast-spryyaye-rozvytku-malogo-ta-serednogo-biznesu/> (дата звернення: 29.04.2024).

68. Шукова О. Мінна небезпека та забруднення води: експерти про те, чи варто відкривати пляжі на Одещині. *Суспільне Одеса*: веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/odesa/548125-minna-nebezpeka-ta-zabrudnenna-vodi-eksperti-pro-te-ci-varto-vidkrivati-plazi-na-odesini/> (дата звернення: 29.04.2024).

69. Чи буде курортний сезон 2024 в Одесі. *Visit Ukraine*: веб-сайт. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/3774/will-there-be-a-holiday-season-in-odesa-in-2024> (дата звернення: 29.04.2024).

70. Адміністрація морських портів: Україна вже втратила половину своїх терміналів. *Межа*: веб-сайт. URL: <https://mezha.net/ua/bukvy/administratsiia-morskykh-portiv-ukraina-vzhe-vtratyla-polovynu-svoikh-terminaliv/> (дата звернення: 29.04.2024).

71. Новий рекорд: через Дунайські порти експортували 29 млн т вантажів. *AgroPolit.com*: веб-сайт. URL: <https://agropolit.com/news/27383-noviy-rekord-cherez-dunayski-porti-eksportovali-29-mln-t-vantajiv> (дата звернення: 29.04.2024).

72. Держрибагентство: Головні вектори втілення реформи рибної галузі – це євроінтеграція, цифровізація і дерегуляція: опуб. Державним агентством розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм України від 24.04. 2024р. *Урядовий портал*: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhrybahentstvo-reforma-rybnoho-hospodarstva-mozhe-prynosyty-ukraini-do-2-mlrd-hrn-shchorichno> (дата звернення: 29.04.2024).

73. Розвиток рибної галузі на Одещині. *Департамент аграрної політики, продовольства та земельних відносин Одеської обласної державної адміністрації*. URL: <https://agro.od.gov.ua/2024/02/29/rozvytok-rybnoyi-galuzi-na-odeshyni-2/> (дата звернення: 29.04.2024).

74. Як відновити економіку Одеської області: погляд Заступника голови ОДА на перспективи. *Міжнародний морський журнал «Судноплавство»*: URL: <https://ua.sudohodstvo.org/yak-vidnovyty-ekonomiku-odeskoyi-oblasti-poglyad-zastupnyka-golovy-oda-na-perspektyvy/> (дата звернення: 29.04.2024).

75. В Южненському ОТГ побудують індустріальний парк. *Elevatorist.com*: веб-сайт: URL: <https://elevatorist.com/novosti/16624-v-yujnenskomu-otg-pobuduyut-industrialniy-park> (дата звернення: 29.04.2024).

76. Концепція індустріального парку «Подільськ» зі змінами від 24.11.2023 р. №667-І. URL: https://rada.info/upload/users_files/33909986/901f42dd35f41f1fadd7cc736428cb69.pdf (дата звернення: 29.04.2024).

77. За 30 років площі зрошуваних земель на Одещині зменшилися на понад 200 тис.га. *GrowHow.in.ua*: веб-сайт: URL: <https://www.growhow.in.ua/za-30-rokiv-ploshchi-zroshuvanykh-zemel-na-odeshchyni-zmenshylysia-na-ponad-200-tys-ha/> (дата звернення: 29.04.2024).

78. На Одещині триває реконструкція зрошувальних систем. *Одеська обласна державна адміністрація*: веб-сайт. URL: <https://oda.od.gov.ua/na-odeshhyni-tryvaye-rekonstrukciya-zroshuvalnyh-system/> (дата звернення: 29.04.2024).

79. Виноградарство Одещини: розвиток та перспективи. *Болградська района державна адміністрація*: URL: веб-сайт. <https://bolgrad-rda.od.gov.ua/2023/10/vynogradarstvo-odeshhyny-rozvytok-ta-perspektyvi/> (дата звернення: 29.04.2024).

80. Інвестиційна карта Одеси. *European Business Association*: веб-сайт. <https://investmentmap.com.ua/regions/odesa/> (дата звернення: 29.04.2024).

81. Рішення про внесення змін до рішення обласної ради від 03.03.2020р. №1228-VII «Про затвердження стратегії розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки» від 16.04.2021р. № 139-VII. URL: https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/1pro-vnesennya-zmin-do-rishennya-oblasnoyi-rady-vid-03.03_compressed.pdf (дата звернення: 29.04.2024).

82. Цифрова трансформація — це розвиток вашого бізнесу. *Школа бізнесу Нова Пошта*: веб-сайт. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/cifrova-transformaciya-ce-rozvitok-vashogo-biznesu#3009> (дата звернення: 29.04.2024).

83. Людський капітал України та розвиток бізнесу: як зберегти та примножити? *Економічна правда*: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/01/24/708883/> (дата звернення: 29.04.2024).

84. Дуб А.Р. Напрями підтримки розвитку професійнотехнічної освіти в контексті сучасних і перспективних викликів ринку праці. *Електронне фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2021. №11. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/36.pdf

85. Пономаренко В. Які кошти може отримати роботодавець за працевлаштування ВПО? *Всеукраїнське професійне юридичне видання «Юридична газета»*: веб-сайт. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/trudove-pravo/yaki-koshti-mozhe-otrimati-robotodavec-za-pracevlashtuvannya-vpo-.html> (дата звернення: 29.04.2024).

86. Більше 80% фахівців з інвалідністю в Україні не мають роботи. *Одеська обласна державна адміністрація*: веб-сайт. URL: <https://oda.od.gov.ua/bilshe-80-fahivcziv-z-invalidnistyu-v-ukrayini-ne-mayut-roboty/> (дата звернення: 29.04.2024).

87. Бізнес без бар'єрів. *Дія Бізнес*. URL: <https://business.diia.gov.ua/business-without-barriers> (дата звернення: 29.04.2024).